

**"HEMŞİRELİKTE KİŞİLERARASI İLİŞKİLER VE İLETİŞİM"
KONUSUNDAKİ EĞİTİME İLİŞKİN ÖĞRENCİLERİN GÖRÜŞLERİ**

*THE OPINIONS OF NURSING STUDENTS ABOUT THE COURSE TITLED
"INTERPERSONAL RELATIONSHIP AND COMMUNICATION IN NURSING"*

OlcaY ÇAM

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Psikiyatri Hemşireliği A.B.D. , Bornova-İzmir

Anahtar Sözcükler: İletişim, Kişilerarası ilişkiler, Hemşirelik öğrencileri

Key Words: Communication, Interpersonal Relationships, Nursing Students

ÖZET

Çalışmanın amacı, öğrencilerin dersle ilgili eğitimleri konusundaki görüşlerini saptamak ve teorik ağırlıklı olarak yürütülen bu derse ilişkin uygulamaya yönelik bir gereksinim olup olmadığını belirlemektir.

Bu çalışma, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsüne kayıtlı, Hemşirelik Bölümünde yüksek lisans programına devam eden, 1995- 1996 öğrenim yılında "Hemşirelikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim" dersini alan, tüm öğrencilere (n: 20) anket uygulanarak yapılmıştır. Veriler sayı ve yüzde dağılımları ile değerlendirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin %85'i dersin "Yararlı" olduğu görüşündedir. Dersin işleniş şekli konusunda %20 "iyi", %70 "Ne iyi ne kötü", %10'u ise "Kötü" olduğu görüşündedir. Bu oran için, etkili olabilecek etkenler incelendiğinde, öğrencilerin %70'i ders süresini yetersiz bulmaktadır. %90'ı ise dersin uygulamalarının olması gerektiği görüşündedir. Öğrencilerin eğitimlerinin daha verimli olması konusundaki önerileri, ise ders süresinin artırılarak, uygulama, tartışma ve görüşme olanağının daha fazla olması, Video - TV gibi görsel işitsel araçların kullanılması, dersle ilgili kitap, teksir gibi materyallerin yeterli olması şeklindedir.

SUMMARY

The objective is to determine the opinions of the students about the course, especially to search the level of need of practice in this course out mainly as a theoretical course.

This study is carried out with all the 20 graduate students of Nursing Department who is registered to Ege University, Health Sciences Institute and who has taken the course of "Interpersonal Relationship and Communication in Nursing" in 1995-1996 academic year.

The results indicate that 85% of the students agree that the course is "Useful", 20% of students grade the methodology followed in the course as "good", 70% grade as "neither good, nor bad", 10% grade as "bad". 70% think that the number of lectures per week is insufficient 90% claim that the course should have practice hours. The students suggest that the number of lectures per week should be increased and should have practice hours and discussions, and what that visual - audial equipment such as video-TV should be used and that the material such as notes and book etc. should be sufficient.

GİRİŞ

Eğitim sürecinde, eğitim verilen öğrencilerin, bu süreci ne şekilde yaşadıkları konusu, eğitimin amacına ulaşp, ulaşmaması açısından önemlidir. Öğrencilerin eğitim programı konusundaki görüşleri ve bu süreçteki yaşantıları hakkında bilgiler edinmek, eğitim programının niteliğini değerlendirmek ve daha nitelikli bir eğitime yönelebilmek açısından, bir motivasyon sağlar. Eğitimcilerin bu kapsamda çalışmalar yürütmeleri, öğrencilerin kendileri için, daha iyi olanı düşünebilmek, isteyebilmek ve bu amaca yönelebilmeleri açısından bir olanak sağladığı gibi, diğer yandan, eğitimciler açısından da kendilerini değerlendirebilmek, alınan geri-bildirimlerle, daha iyiye yönelebilmeleri açısından bir olanak ve motivasyonunu da sağlayabilmektedir (Anderson ve Iwanicki 1984). Son yıllarda, eğitimciler öğrencilerin aktif çabaları ile eğitim yürütülmesi konusuna yoğunlaşmaktadırlar. Bu yaklaşım öğrenciler açısından, onlara öğrenmeyi öğrenme gibi önemli bir beceriyi kazandırabilmektedir.

Eğitimi verilmek istenen alanda uygun ve nitelikli bir eğitime öğrencinin ulaşabilmesi konusu yıllardır üzerinde önemle durulan, bir konudur. Hemşirelik eğitiminde de bu konu üzerinde önemle durulmaktadır. Hemşirelik konuları içinde, hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim bilgi ve becerisinin hemşirelik mesleği gibi insan ilişkilerine dayalı meslekteki yeri tartışılmaz. Bu konuda çeşitli hemşire araştırmacılar tarafından kitaplar yazıldığı görülmektedir. Son yıllarda Terakye ve

Özcan tarafından yazılan iki temel kitap bu alandaki açığı gidermede büyük katkı sağlamıştır (Terakye 1995, Özcan 1996).

Hemşirelikte kişiler arası ilişkiler ve iletişim dersinin amacı ve içeriği hakkında kısa bir bilgi sunmak yararlı olacaktır. Dersin amacı, öğrencilere, hemşirelikte kişilerarası ilişki ve iletişimlerde temel olan kavramların teorik bilgisini vererek, bu bilgi doğrultusunda bakım verme ve iletişimler kurmaya yönelik, yeni tutumlar geliştirebilme olanağı sağlamaktır. Bilindiği gibi, tutumlar, kendileri gözlenemeyen fakat gözlenebilen bazı davranışlara yol açtığı varsayılan eğilimlerdir. "Tutum kavram olarak bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili duygu, düşünce ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir". Belirtildiği gibi tutum, duygu, düşünce ve davranış eğiliminin bütünleşmesidir. Belirli bir konuda, belirli bir tutum geliştirilmesi amaçlanıyorsa, tutumun adı geçen, duygusal, düşünsel (bilişsel) ve davranışsal öğeleri üzerinde gelişim ve değişimler oluşturulması gerekmektedir (Keleş 1976). Bu anlamda, öğrencilerin kişilerarası ilişkiler ve iletişim konusunda yeni tutumlar edinmeleri için, hem duygu, hem düşünce, hem de davranışa yönelik bir eğitimi almaları gerekmektedir.

Genel anlamda kişilerarası ilişkiler ve iletişim, bir bireyin, mesajı alacak olan diğer bireylerin davranışlarını etkilemek amacıyla mesaj ilemesidir (Hargie, Saunders, Dickson 1981, Duldt, Giffin ve Patton 1984, Terakye 1995, Korkut 1996, Özcan 1996.). İletişimde mesajın verilisinde, sözel olmayan iletilerin iletişimin niteliğini etkilediği ve artırdığı belirtilmektedir (Duldt, Giffin, Patton 1984, Orlando 1984 Kagan 1985, Cüceloğlu 1994, Dökmen 1994, Terakye 1995, Gordon 1996, Özcan 1996.). Bu etki bireylerin tutumları zemininde, iletilen mesajlar ve mesajların alınmasında önemli olmaktadır.

İnsanlar, kendilerini ifade etme, anlaşılma ve başkalarını anlama gibi gereksinimlerini iletişim süreçleri içinde doyurmaya çalışmaktadırlar. Kullanılan iletişim kurma yolları kişilerarası ilişkileri geliştirici, artırıcı olabildiği gibi azaltıcı da olabilmektedir (Orlando 1984, Dökmen 1994, Terakye 1995, Özcan 1996.). Şahin ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada; kişilerarası ilişki biçimleri besleyici (nourishing) ve zehirleyici (Poisoning) biçimler olarak iki grupta incelenmiştir. Ayrıca bu biçimlerin kişilerarası ilişki ve iletişimlerdeki yeri, etkisi tartışılmış olup, öğrenilebilen, aile ve çevreden aktarılabilen bir özellik taşıdıkları da belirtilmiştir (Şahin, Durak, Yasak 1994). Kişiler arası ilişkiler ve iletişimde önemle üzerinde durulan bir özellik olan, dinleme becerisi ile ilgili olarak, Publilus Syrus isimli düşünür çok güzel bir şekilde "Çocuğuna gerçek servet bırakmak isteyen ana - baba ona iyi dinlemeyi öğretir" diyerek anlamlı bir vurgulamada bulunmuştur (Cüceloğlu 1993). Dinleme becerisinin gelişmişliği, beraberinde etkili tepki verme zeminini oluşturabil-

mektedir (Hargie, Saunders ve Dickson 1981, Gordon 1996, Özcan 1996). Bütün bunların yanı sıra, kişinin sahip olduğu iletişim becerilerinin artması, kişilerarası ilişkilerdeki etkililiğinde de bir artış yaratmaktadır. Literatürde, kişilerarası ilişkilerde becerileri iyi olan gençlerin akranları ile ilişki kurma olanaklarının daha fazla olduğu ve böylece sosyal davranışlarının zengin olduğunu belirten araştırmalar vardır. Ayrıca, kişiler arası ilişkilerdeki becerilerle psikolojik uyum arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu gösteren araştırmaların yanı sıra, kişilerarası becerilerin bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinin kaynağı olarak, ele alan araştırmaların varlığından sözedilmektedir (Korkut 1996).

İnsanların yakın ilişkilerinde yaşadıkları sorunların çoğunun etkili olmayan iletişimden kaynaklandığı düşünüldüğünde, etkili iletişim için gerekli becerilerin nasıl edinilebileceği sorusu akla gelmektedir. İletişim becerileri öğrenilebildiğine göre, farklı gruplar için iletişim becerilerini öğretmeyi amaçlayan programların düzenlenmesi gerekliliktir. Bu gereklilikle çeşitli programların oluşturulduğu görülmektedir. Bu programların bir çoğunun ise uygulamalı programlar olduğu görülmektedir (Culha ve Dereli 1987, Dökmen 1988, Burnard 1989, Beyazıd, Yemez 1994, Çam 1995, Çam 1996, Gordon 1996, Korkut 1996). Bu programlarda öncelikle iletişim üzerinde durularak başkaları ile daha iyi ilişkiler kurulmasına yardım edecek çeşitli taktiklere dikkat çekilmektedir. Diğer yandan, ilişkilerdeki kişilerin karşılıklı olarak, yararlarına olacak biçimde, uzlaşmacı davranışları edinmeleri amaçlanabilmektedir. Cüceloğlu, bu durumu paradigmlar olarak değerlendirip, önemi üzerinde çalışmıştır. Sonuç olarak, kişilerarası ilişkiler ve iletişimde ilgili bu programlar başkalarının tutumlarını anlamaya hatta değiştirmeye yardımcı olabilmektedir (Cüceloğlu 1993 a, Cüceloğlu 1993 b, Korkut 1996).

Araştırmanın Problemi: Yapılan bu çalışmanın problemi, insan ilişkilerine dayalı bir meslek olan hemşirelik alanında üst düzey eğitim gören, bir grup yüksek lisans öğrencisinin aldıkları, hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim dersi ile ilgili görüşlerinin, olumlu olup olmadığı ve bu konudaki gereksinimlerinin ne olduğunun saptanmasıdır.

Araştırmanın Amacı: Öğrencilerin, hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim dersinde aldıkları eğitim, konusundaki görüşlerini saptamak ve teorik ağırlıklı olarak yürütülen bu derste uygulamaya yönelik bir gereksinim olup olmadığını saptamaktır. Bu çalışmada, dersin uygulanması ile ifade edilmek istenen öğrencilerin, klinik içindeki bireysel deneyimleri değil, bunun yanında, verilen ders içinde eğitmen tarafından yapılandırılan grup yaşantıları ile sağlanacak derin bireysel yaşantıların oluşturulmasıdır. Bu bireysel yaşantılarda öğrenciler kendileriyle

ilgili daha derin ve anlamlı bir şekilde bireysel farkındalıklarını arttıra-
bilecekleri düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi: Hemşirelikte, kişilerarası ilişkiler ve iletişim eğitiminin, daha nitelikli ve verimli olmasını sağlayabilmek, bir yandan öğrencinin iletişim becerileri konusunda iyi yetişmesi, diğer yandan ise eğitiminin amaca yönelik çabalarından doyum bulabileceği yaşantılar edinebilecekleri koşulların oluşması açısından önemlidir.

Ayrıca bu çalışma, geleceğin eğitimcileri olabilecek yüksek lisans öğrencilerinin aldıkları bir dersi sorgulayabilecekleri, üzerinde düşünmeleri gerektiği ve düşüncelerinin önemi olduğu görüşünü edinmelerine de yol açabilecektir.

Bu çalışma; geleceğin hemşirelerinin, "daha fazla" profesyonellik içinde hizmet verebilmelerine katkı sağlama çabası olarak değerlendirildiğinde, daha fazla anlam kazanmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsüne kayıtlı, Hemşirelik Programı kapsamında yüksek lisans derslerine devam eden, "Hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim" isimli dersi alan öğrencilerin, değerlendirme ve görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmış betimsel bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni: Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsüne kayıtlı, Hemşirelik Programı kapsamında, Yüksek lisans derslerine devam eden, ve "Hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim" dersini alan tüm öğrenciler (n:20) araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evren, aynı zamanda örnekleme oluşturmuştur.

Araştırmanın Süresi ve Sınırlılıkları 1995 - 1996 öğretim yılında planlanıp uygulanmış olup, 1997 yılında yazılarak, tamamlanmıştır.

Veri Toplama Tekniği: Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen, anket formu uygulanarak toplanmıştır. Anket formundaki sorular üç gruptan oluşmakta olup; birinci gruptaki sorular öğrencilerle ilgili tanııcı bilgileri; ikinci gruptaki sorular; öğrencilerin ilişkileri ile ilgili görüşlerini saptamaya yönelik soruları; üçüncü gruptaki sorular ise öğrencilerin ders hakkındaki görüşlerini ve önerilerini saptamaya yönelik soruları içermektedir.

Araştırmanın Soruları: 1- Öğrenciler, hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim dersinin süresini yeterli buluyorlar mı?

2- Öğrenciler hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim dersini uygulamalı olarak yürütme gereksinimi duyuyorlar mı?

3- Öğrencilerin hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim dersinin daha verimli olması için ne gibi önerileri vardır?

Araştırma Bulgularının Analizi: Bulgular yüzde dağılımları elde edilerek sunulmuştur. Denek sayısının azlığı nedeniyle daha ileri istatistiksel analizler yapılmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma, araştırmanın yürütüldüğü örneklem verileri ile sınırlıdır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Öğrencilerin Temel Özellikleri: Öğrencilerin yaş ortalaması 25.2 ± 2 , %90'ı bekar, %10'u evlidir. %75'i en uzun süre ile şehirde yaşamış olup, %25'i daha küçük yerleşim yerlerinde yaşamıştır. Öğrencilerin %90'ı ailesiyle birlikte yaşamakta olup, %10 yalnız yaşamaktadır. Öğrencilerin %90'ı çekirdek ailede, %10'u geniş ailede yaşamaktadır.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, öğrencilerin %25'i üç çocuklu ailede, %20'si iki çocuklu ailede, %15'i dört veya beş çocuklu ailede yaşamakta olup diğerleri beşin üzerinde çocuklu ailede yaşamaktadır. Öğrencilerin %40'ı birinci çocuk, %20'si ikinci çocuk, %20'si ise üçüncü çocuk olup, kalanlar beşinci veya altıncı çocuktur. Öğrencilerin, %90'ının ebeveynleri sağdır. Öğrencilerin babalarının %50'si ilkokul, %40'ı ortaokul ve lise düzeyinde eğitilidir. Annelerinin eğitimi ise %60 ile ilkokul düzeyinde olup, %20'si okur yazar değilken, %20'side ortaokul ve lise düzeyinde eğitime sahiptir. Anne ve baba eğitim düzeyinin, (baba eğitimi ne göre, anne eğitimi daha düşük olması ile birlikte) ilk ve orta dereceli okul düzeyinde yoğunlaşma özelliği ile genel olarak, düşük olduğu izlenmektedir. Baba mesleği olarak emekliler grubunda görülen yoğunlaşma (%90) öğrencilerin yaş ortalaması 25 olarak düşünüldüğünde ve öğrencilerin, yüksek lisans öğrencileri olması ile birlikte doğal görünmektedir. Öğrencilerin çoğunun annelerinin çalışmadığı (%95)ve eğitim düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır. Öğrenciler, gelir durumlarını; %85 oranı ile gelirin gidere denk olduğu şeklinde, %15 oranı ile de gelirin gidere göre az olduğu şeklinde değerlendirdikleri görülmüştür. Bu bilgiler, hemşirelik mesleğinin, sosyo-ekonomik düzeyi, orta veya düşük olan aile çocukları tarafından yürütüldüğü bilgileri ile uygunluk göstermektedir (Şentürk, Yazar, Önsel 1984, Saruhan 1986, Karadağlı 1991). Ayrıca Korkut tarafından yapılan çalışmada, ölçülen iletişim becerisinin anne, baba mesleği ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin bu anlamda bir olumsuzluğa sahip oldukları düşünülebilir (Korkut 1996).

Tablo 1. Öğrencilerin Temel Özelliklerine Göre Dağılımı

ÖZELLİKLER	SAYI	%
Kendisi ile ailede ki çocuk sayısı		
Bir	1	5.0
İki	4	20.0
Üç	5	25.0
Dört	3	15.0
Beş	3	15.0
Altı ve üzeri	4	20.0
Kaçıncı Çocuk		
Birinci	8	40.0
İkinci	4	20.0
Üçüncü	4	20.0
Beşinci	2	10.0
Altıncı ve üzeri	2	10.0
Ana-Baba Yaşıyor mu?		
Ana-baba yaşıyor	18	90.0
Baba yaşamıyor	1	5.0
Baba Eğitimi		
İlkokul	11	55.0
Ortaokul ve Lise	8	40.0
Üniversite	1	5.0
Anne Eğitimi		
Okur-yazar değil	4	20.0
İlkokul	12	60.0
Ortaokul ve Lise	4	20.0
Baba Mesleği		
İşçi	1	5.0
Çiftçi	1	5.0
Memur	4	20.0
Esnaf / sanatkar	2	10.0
Emekli	12	60.0
Annenin Çalışma Durumu		
Çalışıyor	1	5.0
Çalışmıyor	19	95.0
Gelir Durumu		
Gelir-Gidere Eşit	17	85.0
Gelir, giderden az	3	15.0
TOPLAM	20	100.0

Öğrencilerin çevreleri ile olan ilişkilerini değerlendirmeleri ve bu konudaki görüşleri incelendiğinde; aileleriyle ilişkilerini yarıdan fazlası (%55) "kısmen iyi" olarak, değerlendirilmiştir. Okuldaki ilişkilerini ise %80 oranı ile aile ilişkilerine göre daha fazla oranla, "kısmen iyi" olarak değerlendirdikleri, öğretim elemanları ile ilişkileri, ise okul ilişkilerindeki değerlendirmeler ile benzer şekilde değerlendirdikleri dikkati çekmektedir. Arkadaş ilişkileri ise %35 oranla "iyi", %65 oranla "kısmen iyi" olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin %70'i bir grubun üyesi olduğunu belirtmiştir. Karşı cinsle ilişkiler ise genelde arkadaş ilişkilerine göre daha iyi olarak değerlendirilmiştir. Bu; %65 oranı ile "iyi", %35 oranı ile "kısmen iyi" olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin %80'i kendisini girişken olarak değerlendirmiştir. %20'si ise çekingen olduğunu belirtmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin İlişkileri ile İlgili Görüşlerinin Dağılımı

İLİŞKİ ALANLARI	SAYI	%
Aile İlişkileri		
İyi	9	45.0
Kısmen iyi	11	55.0
Okuldaki İlişkiler		
İyi	2	10.0
Kısmen iyi	16	80.0
Kötü	2	10.0
Öğretim Elemanları İle İlişkiler		
İyi	2	10.0
Kısmen iyi	16	80.0
Kötü	2	10.0
Arkadaş İlişkileri		
İyi	7	35.0
Kısmen iyi	13	65.0
Bir Grubun Üyesi Olma		
Olan	14	70.0
Olmayan	6	30.0
Karşı Cinsle İlişkiler		
İyi	13	65.0
Kısmen iyi	7	35.0
Girişkenlik Özelliği		
Girişken	16	80.0
Çekingen	4	20.0
TOPLAM	20	100.0

Öğrencilerin Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Eğitimi Konusundaki Görüşleri:

Tablo 3. Öğrencilerin Hemşirelikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Dersi Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

GÖRÜŞLER	SAYI	%
Dersin Yararlılığı		
Çok Yararlı	7	35.0
Yararlı	10	50.0
Ne yararlı,ne yararsız	3	15.0
İşlenme Şekli		
İyi	4	20.0
Ne iyi, ne kötü	14	70.0
Kötü	2	10.0
Ders Süresi		
Yeterli	6	30
Yetersiz	14	70
Uygulama Durumu		
Gerekli	18	90.0
Gereksiz	2	10.0
TOPLAM	20	100.0

Tablo 3'de görüldüğü üzere, öğrencilerin "Hemşirelikte Kişilerarası ilişkiler ve iletişim"dersinin yararlılığı ile dersin işleniş şekli konusundaki görüşleri incelendiğinde; öğrencilerin %35'i dersi "çok yararlı", %50'si "yararlı", %10'u ise "ne yararlı ne yararsız", %5'i ise "yararsız" olduğunu belirttikleri görülmüştür. Dersin işleniş şekli ile ilgili görüşleri incelendiğinde ise; %20'si "iyi", %70'i "ne iyi ne kötü", %10'u ise "Kötü" olduğu görüşünü belirttikleri saptanmıştır. Öğrencilerin Hemşirelikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim"dersinin süresinin yeterliliği ile dersin uygulama gerektirip, gerektirmediği konusundaki görüşleri incelendiğinde; öğrencilerin %30'u ders süresini "yeterli" bulurken, %70'i "yetersiz" bulunduğunu belirtmişlerdir. Dersin uygulamalı yapılıp, yapılmaması konusunda ise, öğrencilerin %90'ı uygulamalı yürütmenin "gerekli" olduğunu, %10'i ise bunun "gereksiz" olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin çoğunluğu (%85) dersin yararlı bir ders olduğunu düşünürken, dersin işleniş şekli konusunda ise çoğunluğunun "ne iyi, ne kötü" şeklinde değerlendirme yapmaları, öğrencilerin bir ikilem içinde olduklarını düşündürebilir.

Elde edilen bu sonuç, öncelikle dersin yararlılığı konusundaki tüm literatür bilgileri ile uygunluk göstermektedir (Duldt, Giffin, Patton 1984, Kağan 1985, Dökmen 1988, Terakye, Kum, Özcan 1988, Burnard 1989, Voltan- Acar 1989, Cüceloğlu 1994, Terakye 1995, Özcan 1996). Dersin işleniş şekli, diğer bir deyişle verilen eğitimin özelliği, ile ilgili olarak öğrencilerin ikilem içinde olmaları bulgusu, literatürde belirtilen eğitim özelliklerinin, şu anda öğrencilere verilen eğitim ile karşılanmadığı sonucunu akla getirmektedir (Hargie, Saunders, Dickson 1981, Burnard 1989, Voltan-Acar, Bilge 1992, Gordon 1996, Korkut 1996.). Cartledge ve Milburn'un belirttiği özelliklerin olduğu kadar, Gordon'un önerdiği yaşantılamaya çalışmanın olmayışı grup aktivitesi içinde uygulamalı yürütmeme, Korkut tarafından da belirtildiği üzere, grup yaşantısı ile canlandırmanın olmayışı ve diğer görsel araçların da yeterince kullanılmaması bir olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir (Cartledge ve Milburn 1983, Gordon 1989, Voltan-Acar, Bilge 1992, Korkut 1996).

Tablo 3'deki bulgular öğrencilerin dersin süresini yetersiz buldukları ve grup yaşantısını içeren uygulamaya, yönelik bir ortama yönelme eğilimleri olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Bu eğilim ise mevcut literatür açısından olumlu görülmektedir.

Tablo 4'te görüldüğü üzere, öğrencilerin dersin işlenme şeklini geliştirmek için sıraladıkları öneriler incelendiğinde; birinci sıradaki önerileri şunlar olmuştur; Derste tartışmaya daha fazla zaman ayırabilmek için ders süresinin arttırılması, (%50); Konuların,tartışma ortamı, seminerler, rol playingleri içerecek şekilde işlenmesi (%25), derste uygulama ve örneklere daha fazla zaman ayrılması (%15), dersin kitap ve teksirin olması (%5)'dir.

İkinci sıradaki öneriler ise şunlardır: Uygulamalar yapılmalı (%50), Video kasetleri, TV programları gibi görsel, işitsel araçların kullanılması (%15). Dersle ilgili daha fazla materyal ve kaynak bulunması (%15), araştırmaya yönelik programlar oluşturulmalı (%15), ders saatleri arttırılmalı (%5)'dir. Öğrencilerin üçüncü sıra ile sıraladıkları öneriler incelendiğinde; öğrencilerin sadece %45'i, üçüncü sırada bir öneri sunmuş olup; önerilerin %67'si uygulamalar yapılmalı şeklindedir. Diğer öneriler ise başka uzmanlarla da tanışma (%22) kitap ve teksir olması (%11) şeklindedir

Öğrencilerin dersle ilgili önerileri genel olarak değerlendirildiğinde; öğrencilerin derste uygulama ve tartışma yapılarak, görsel, işitsel örnekler verilmesi konusunda gereksinim ve isteklerinin ön planda olduğu; dersle ilgili kitap teksir gibi materyalleri sağlama konusunda ise sıkıntı içinde oldukları izlenimi alınmaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin "Hemşirelikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim" Konusundaki Eğitime İlişkin Önerilerinin Dağılımı

ÖNERİLER	SAYI	%
İLK ÖNERİLER		
Tartışmaya daha fazla zaman ayrılması için ders saatlerinin artırılması	10	50.0
Konuların rol playing ve seminerler olarak işlenmesi	5	25.0
Derste uygulama ve örneklerin daha fazla olması	3	15.0
Kitap ve teksir olması	1	5.0
Araştırmalar yapılması	1	5.0
İKİNCİ ÖNERİLER		
Uygulamalar yapılmalı	10	50.0
Video, TV gibi görsel işitsel araçlar daha fazla kullanılmalı.	3	15.0
Daha fazla materyal ve kaynak olmalı	3	15.0
İleri hedeflere yönelik olmalı	3	15.0
Ders saatleri artırılmalı	1	5.0
TOPLAM	20	100.0

Öğrencilerin eğitimcileri konusundaki görüşleri incelendiğinde öğrencilerin %75 oranı ile bu konuda görüş belirttikleri saptanmıştır. görüş belirtenlerin %60'ı iyi,%40'ı ise "Çok iyi", şeklinde, olumlu yönde görüş belirttikleri, görülmüştür. Öğrencilerin olumsuz görüş belirtme yerine, görüş belirtmemeyi tercih ettikleri izlenimi alınmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik eğitiminin üst düzeyle uygulandığı yüksek lisans eğitim programında, hemşirelikte kişiler arası ilişkiler ve iletişim dersinin veriliyor olması öğrenciler tarafından olumlu ve yararlı bulunmaktadır. Eğitimin yararlı bulunmasına karşın, öğrencilerin beklentilerini tümüyle karşılamadığı saptanmıştır. Öğrenciler özellikle, kendilerinin oluşturduğu grupla gerçekleştirilecek, yaşantısal canlandırmaların yapıldığı bir terapötik grup süreci yaşama gereksinimi içindedirler. Bu gereksinimin duyuluyor olması önemlidir. Öğrencilerin derse ilişkin diğer önerileri ise ders süresinin artırılması görsel eğitsel araçların daha fazla kullanılması şeklindedir.

Bu bilgilere dayanarak, yüksek lisanstaki hemşirelikte kişiler arası ilişkiler ve iletişim dersinin süresinin artırılarak, bu sürenin bir kısmı-

nın da (grup yaşantısı kapsamında düzenlenerek, terapötik yaşantısal-eğitsel bir grup sürecinin yaşanmasını içerecek şekilde olan) uygulamaya ayrılacak biçimde düzenlenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Anderson MM, Iwanicki EF. (1984). "Teacher Motivation and Its Relationship to Burnout"; Educational Administration Quarterly, 20, 109-132.
2. Beyazid G, Yemez B ve ark. (1994). "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencilerinde Psikodramanın Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Üzerine Etkisi", Buca Eğitim Fakültesi, EPH ABD, (Bildiri sunumudur).
3. Burnard P. (1989). Teaching Interpersonal Skills. First Edition. Chapman and Hall, London, Newyork.
4. Cartledge G, Milburn JF. (1983). Social Skill Assessment and Teaching In The Schools. Karatachwill TR(Ed). Advances in the School Psychology, Vol.III London: Lawrence Erlbaum Associates. 175-226.
5. Culha M, Dereli AA. (1987). "Atılganlık Eğitimi Programı", Psikoloji Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 21, Eylül, 124-127.
6. Cüceloğlu D. (1994). Yeniden İnsan İnsana. Remzi Kitapevi, İstanbul
7. Cüceloğlu D. (1993). Ailede İletişim Semineri, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
8. Cüceloğlu D. (1993). "İyi Düşün Doğru Karar Ver". Sistem Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.
9. Çam O. (1995). "Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinde Psikodramanın Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Üzerine Etkisi" (Basımda) Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, Sayı: 2.
10. Çam O. (1996). "Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinde Psikodrama Grup Çalışması İle Girişkenlik Düzeyi İlişkisinin İncelenmesi", (Basımda) Sayı: 2.
11. Dökmen İ. (1988). "Empatinin Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama İle Geliştirilmesi", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 1-2, 155-190.
12. Dökmen İ. (1994). İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
13. Duld BW, Giffin K, Patton BR. (1984). Interpersonal Communication in Nursing, F.A. Davis Company, Philadelphia.
14. Gordon T. (1996). "Etkili Öğretmenlik Eğitimi", Çeviren: Emel Aksay, Sistem Yayıncılık, I.Baskı, İstanbul.
15. Hargie O, Saunders C, Dickson D. (1981). Social Skills in Interpersonal Communication, Second Edition Croom Helm Ltd., London and Sydney, Brookline Books, Cambridge.
16. Kagan CM. (1985). Interpersonal Skills in Nursing, Croom Helm, London.
17. Karadağlı A. (1991). Sağlık Meslek Lisesi Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

18. Keleş R. (1976). Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem. Türkiye ve Ortadoğu Anne İdaresi Enstitüsü Ankara, 23-35.
19. Korkut F. (1996). İletişim Becerileri Eğitiminin Lise Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerine Etkisi. 3P. Cilt: 4, Sayı: 3, Eylül, 191-198.
20. Orlando J. (1984). Hemşire-Hasta İlişkisinde Kişilerarası Süreçler, Çev.: Ayşe Özcan ve Nurgün Platin, Vehbi Koc Vakfı Yayınları, İstanbul.
21. Özcan A. (1996). Hemşire Hasta İlişkisi ve İletişim. Saray Tıp Kitapevleri, İzmir.
22. Şahin N, Durak A, Yasak Y. (1994). "Interpersonal Style, Loneliness and Depression" 23rd. International Congress of Applied Psychology, July 17 th-22 nd, Madrid, Spain.
23. Saruhan A. (1986). Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi SML Hemşire Bölümü Öğrencilerinin Hemşirelik Mesleği Hakkındaki Görüşleri ve Bu mesleği Seçmelerindeki Etmenler, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
24. Şentürk S, Yazar J, Önsel S. (1984). F. Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Mesleksel Beklentilerinin Araştırılması, Hemşirelik Bülteni; 1, 3 (1984), 1-17.
25. Terakye G, Kum N, Özcan A. (1988). "Türkiye'de Sağlık Meslek Liselerinde Okutulan Kişilerarası İlişkiler Dersine İlişkin Bir İnceleme" (Yayın), 1. Ulusal Hemşirelik Kongresi, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 329-338.
26. Terakye G. (1995). Hasta Hemşire İlişkileri, IV. Baskı, Aydogdu Ofset, Ankara.
27. Voltan-Acar N. (1989) Terapötik İletişim, Şafak Matbaacılık, Ankara.
28. Voltan-Acar N, Bilge F. (1992) "Birleştirilmiş Yöntemle (Modelden öğrenme, rol oynama ve üç sandalye teknikleri) verilen terapötik beceri eğitimi ve sonuçları", VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 22-25 Eylül, Ankara Kongre Kitabı, Meteksan A.Ş. 243-249.